

ชื่อหนังสือพิมพ์	วันที่	ปีที่	ฉบับที่	หน้า
เชียงใหม่นิวส์	1 ต.ย. 2554	20	7254	5

รอยเรื่อง
เมืองล้านนา
ปีที่ ๑๓

ตำรวจล้านนา...ความเป็นมา ของตำรวจมณฑลพายัพ

การ

กำเนิดของตำรวจยุคแรก พบในสมัยกรุงสุโขทัย สมัยของ
พระเจ้าลิไทยมีเจ้าหน้าที่ที่ทำหน้าที่รักษากฎหมาย ที่เรียกว่า
สุภาวดี ต่อมาสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ซึ่งจัดการ
ปกครองเป็นระบบจตุสดมภ์ มีผู้รับผิดชอบการบริหารราชการแผ่นดิน คือ
ขุนเวียง ขุนวัง ขุนคลัง และขุนนา งานในหน้าที่ของตำรวจ นั้นขึ้นต่อขุนเวียง
แยกเป็นกรมตำรวจมหาดไทย กรมกองตระเวน กรมพระตำรวจใน กรมพระ
ตำรวจใหญ่ และกรมพระตำรวจ หน้าที่เป็นงานรับใช้ส่วนพระองค์ พระมหา
กษัตริย์และดูแลความสงบเรียบร้อยในเขตพระราชฐาน

ต่อมาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ สมัยพระบาทสมเด็จพระ
จอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 มีการพัฒนา
หน้าที่ตำรวจให้กว้างขวางขึ้นโดยทำหน้าที่รักษา
ความสงบเรียบร้อย ของชุมชน และได้มอบหมาย
ให้กับพัน เอส.เย.เบิร์ด.เอมส์ ชาวอังกฤษ เป็นผู้
จัดตั้งกองตำรวจขึ้นที่กรุงเทพฯ เรียกว่า กองโปลิศ
ขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทย ในปี พ.ศ.2403 ระยะ
แรกจ้างแขกมลายูและแขกอินเดียมาเป็นตำรวจ

ชื่อหนังสือพิมพ์	วันที่	ปีที่	ฉบับที่	หน้า
เชียงใหม่นิวส์	1 ต.ย. 2554	20	7254	5

การแต่งกายสมัยแรกใช้เครื่องแบบสีน้ำเงิน สวมหมวกยอด นายตำรวจนั่งผ่านทุ่ง
ส่วนพลตำรวจสวมกางเกง

ต่อมาสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 จึง
มีการขยายกิจการของตำรวจมายังหัวเมืองมณฑลต่างๆ เน้นหน้าที่ด้านการ
ปราบปรามโจรผู้ร้าย โดยรัชกาลที่ 5 ทรงแต่งตั้งให้ ร.อ.จี.เซา ชาวเดนมาร์ก
(ต่อมาเป็นหลวงศัลยวิธานนิเทศน์ ภายหลังเป็นพระยาवासเทพ ตำแหน่ง
อธิบดีกรมตำรวจ) เดิมรับราชการทหาร มีหน้าที่เป็นเจ้ากรมกอง
ตระเวนหัวเมือง เครื่องแบบตำรวจยุคแรกนั้นใช้ เครื่องแบบสีน้ำเงิน สวม
หมวกยอดต่อ มาเปลี่ยนเครื่องแบบเป็นสีทากี้ สวมหมวกมีจุก ใช้ผ้าพันแข้ง
สีน้ำเงิน การเริ่มต้นของ ตำรวจภูธรมณฑลพายัพและตำรวจภูธรเมืองเชียงใหม่

ส่วนตำรวจภูธรในยุคแรกๆ นั้น เริ่มต้นตั้งแต่ปี พ.ศ.2441 มีการ
ตั้งกองตำรวจขึ้นตามมณฑลต่างๆ เช่น ที่มณฑลพิษณุโลกมีการเกณฑ์
ราษฎรมาเป็นตำรวจที่เรียกว่า พลตระเวน มาทำการฝึกหัด ทำหน้าที่ปราบ
ปรามโจรผู้ร้ายที่คอยปล้นทรัพย์สินของราษฎรและมีไว้คอยรักษาความสงบ
เรียบร้อยภายในมณฑล ขึ้นกับกรมตำรวจ

การเป็นตำรวจในสมัยก่อน คาดว่าแต่ละภาคคงไม่แตกต่างกัน
มากนัก ในภาคเหนือหรืออดีตเรียกว่า “ตำรวจมณฑลพายัพ” ครอบคลุม
จังหวัดภาคเหนือตอนบนทั้งหมด ต่อมายกเลิกในปี พ.ศ.2476 หลัง
เปลี่ยนแปลงการปกครอง น่าจะวิเคราะห์แบ่งได้เป็นหลายยุคด้วยกัน อีกทั้ง

ในแง่ตำรวจชั้นประทวนและตำรวจชั้นสัญญา
บัตรก็แตกต่างกัน

ยุคต้นใช้วิธีการจ้าง บังคับตั้งแต่
พ.ศ.2442 เป็นต้นมา เริ่มตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5
เริ่มจัดให้มีตำรวจขึ้น ตำรวจในยุคแรกๆ ยัง
ไม่มีการเกณฑ์ใช้วิธีการเลือกจากทาส มีหลัก
ฐานว่าทางภาคเหนือเลือกตำรวจมาจากทาส เช่น
มีการจัดตั้งตำรวจเมืองแพร่โดยพระยาสุรเสนา
เลือกตำรวจไว้ 25 คน เลื่อนมาจากทาสมาทำ

ชื่อหนังสือพิมพ์	วันที่	ปีที่	ฉบับที่	หน้า
เชียงใหม่นิวส์	1 ต.ย. 2554	20	7254	5

หน้าที่ตำรวจ หน้าที่ของตำรวจสมัยนั้นคือ การตระเวนตรวจตราพื้นที่ ทาสที่เป็นตำรวจได้รับการยกเว้นไม่ต้องทำงาน หน้าที่ของทาสตำรวจในยุคนี้ยังไม่เน้นการจับกุมปราบปราม การจับกุมเป็นหน้าที่ของเจ้าเมือง หรือฝ่ายอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ส่วนนายตำรวจจะดับหัวหน้า เชื่อว่าเป็นอำนาจของเจ้าเมืองในการแต่งตั้งผู้เหมาะสม

ในยุคนี้คดีร้ายแรง เช่น ปล้นฆ่า มักเป็นหน้าที่ของผู้ครองนครที่จะมอบหมายให้ผู้ไว้วางใจไปทำหน้าที่ด้านนี้ ดังในปี พ.ศ.2433 ที่เมืองเชียงใหม่เกิดกบฏพญาปราบสงครามที่แขวงสันทราย มีการรวบรวมคนเป็นพันคนเพื่อผ่านายอากรชาวจีนที่เก็บภาษี เจ้าแก้ววรรัฐนำกำลังไปปราบปรามเอง พ.ศ.2445 มีคนร้ายคุมพวกเข้าปล้นอำเภอหางดง เจ้าแก้ววรรัฐพร้อมกับพระยาอุดมพงษ์เพ็ญสวัสดิ์ (ม.ร.ว.ประยูร อิศรศักดิ์) ข้าหลวงประจำเชียงใหม่ ร่วมออกสืบสวนจับกุมคนร้ายได้ เป็นต้น (จากหนังสือเจ้าหลวงเชียงใหม่ 2539 น.164) เจ้าแก้ววรรัฐเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่องค์สุดท้าย (ยุคแรก)

รวมทั้งกรณี พ.ต.อ.เจ้าไชยสงคราม (สมพมิตร ณ เชียงใหม่) ซึ่งเป็นบิดาของเจ้าไชยสุริวงศ์ ณ เชียงใหม่ รับมอบหมายให้ไปจับกุมหนานปัญญาคนร้ายปล้นทรัพย์และฆ่าฝรั่งที่มีอาชีพทำไม้สักจนเสียชีวิตที่อำเภอฮอด จนวางแผนจับกุมตัวได้ เป็นต้น

นอกจากตำรวจจ้างมาจากทาสแล้ว ส่วนหนึ่งมาจากการรับสมัครคนและจ้างให้เงินตอบแทน

ในยุคนี้ ตำรวจดับหัวหน้าของเมืองเชียงใหม่มาจาก 2 ทาง คือจากการแต่งตั้งมาจากกรุงเทพฯ เช่น พ.ต.อ.พระยาประกอบรัตนการ (พร้อมบุญยะพรรค) เป็นผู้บังคับการมณฑลพายัพ เมื่อปี พ.ศ.2452 ต่อมา คือ พ.ต.อ.พระยาพิทักษ์ ทวยหาญ (สือ โทณวนิก) เป็นผู้บังคับการมณฑลพายัพก่อนการเปลี่ยนแปลง พ.ศ.2475 เป็นต้น อีกทางหนึ่งนายตำรวจดับหัวหน้ามาจากลูกหลานหรือญาติของเจ้านายฝ่ายเหนือ ทั้งนี้มีระเบียบให้อำนาจสมุเทศาภิบาลมณฑลในการแต่งตั้งตำรวจได้ จึงมีการแต่งตั้งบุตรหลานเจ้านายฝ่ายเหนือที่มีความสามารถเข้าเป็นตำรวจเช่น พ.ต.อ.เจ้าราชวงศ์ บุตรเจ้าหลวงเมืองลำปางมารับตำแหน่งเป็นผู้บังคับการตำรวจมณฑลพายัพ เมื่อปี พ.ศ.2475 ต่อจาก พ.ต.อ.พระยาพิทักษ์

ชื่อหนังสือพิมพ์	วันที่	ปีที่	ฉบับที่	หน้า
เชียงใหม่นิวส์	ค.ย. 2554	20	7254	5

ทวยหาญ (สืบ โทณวนิก) หรือ พ.ต.เจ้าไชยวรเชษฐ์ (มงคลสวัสดิ์ ณ เชียงใหม่) ก็เป็นลูกหลานฝ่ายเหนือที่เข้าเป็นตำรวจ

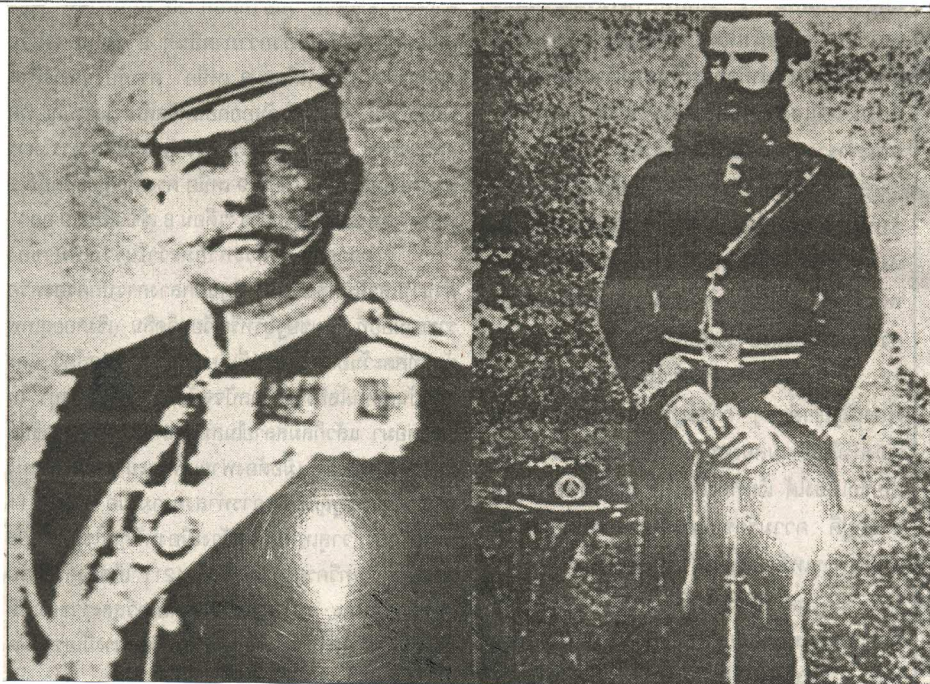
เจ้าไชยวรเชษฐ์ (มงคลสวัสดิ์ ณ เชียงใหม่) ยุคที่สอง ตำรวจมาจากการเกณฑ์แบบทหาร

พ.ร.บ.การเกณฑ์แบบทหารเริ่มปี พ.ศ.2448 โดยเกณฑ์ทหารและเกณฑ์ตำรวจไปพร้อมๆ กัน เมื่อครบ 2 ปี ก็ปลดประจำการส่วนผู้ที่มีความรู้ก็จะรับไว้บ้างบางส่วน และเลือกบางคนมาเป็นตำรวจ

ดังเช่น พ.ต.ท.ศิริ ไชยศิริ อายุ 89 ปี (เสียชีวิต ปี พ.ศ.2546) บ้านอยู่ถนนท่าแพ เป็นตำรวจเมื่อปี พ.ศ.2476 โดยรับการเกณฑ์ทหารที่อำเภอเชียงใหม่ ในวันนั้นจะมีฝ่ายตำรวจมาคัดเลือกตำรวจเกณฑ์ผู้ถูกเกณฑ์มาเป็นตำรวจ 14 คน บรรจุเป็นตำรวจ สกอ.เมืองเชียงใหม่ เมื่อครบ 2 ปี ได้สมัครเป็นตำรวจต่อ พ.ต.ท.ศิริ เล่าว่าตำรวจก่อนหน้านี้โอนจากทหารมาเป็นตำรวจเป็นส่วนใหญ่ ทำหน้าที่เป็นครูฝึก เช่น ส.ต.ท.สม รุ่งศรี โดยมาจากทหารในกรุงเทพฯ ส.ต.ท.สน ขัตตฤกษ์ ทหารจากค่ายกาวิละ เป็นครูฝึกตำรวจ สกอ.เมืองเชียงใหม่ ในปี พ.ศ.2476

ชื่อหนังสือพิมพ์	วันที่	ปีที่	ฉบับที่	หน้า
เชียงใหม่นิวส์	1 ต.ย. 2554	20	7254	5

ยุคที่สาม คือ ทางราชการเปิดรับสมัครโดยกำหนดคุณสมบัติ

ยุคที่สี่ คือ ตำรวจมาจากโรงเรียนที่ผลิตตำรวจ คือ โรงเรียนนาย

ร้อยตำรวจและโรงเรียนตำรวจ

ข้อมูลจากพิพิธภัณฑ์ชุมชนเมืองลำพูน

จักรพงษ์ คำบุญเรือง

jakpong@chiangmainews.co.th